

Prof. dr. Rešid Hafizović rođen je 1956. godine u Potočarima kod Srebrenice. Osnovnu školu završio je u Srebrenici, a potom Gazi Husrev-begovu medresu i Fakultet islamskih nauka u Sarajevu. Postdiplomski studij završio je u Zagrebu gdje i magistrirao 1989., a na Filozofskom fakultetu Sarajevskog univerziteta doktorirao 1993. na temu: „Filozofsko-teološko učenje o Logosu u djelu Muhyiddin Ibn ‘Arabija“.

Svoja postdoktorska usavršavanja je realizirao na Institut Catholique u Parizu (1990.), Oxfordu, (1995.), New Yorku kao polaznik Fulbrajtova programa (1998.), Teheranu (1996., 2001., 2004., 2005.), Belfastu (2005., 2006.). Govori arapski, engleski, francuski, italijanski jezik. Od 2006. godine član je Teheranske akademije za filozofiju. Akademik Rešid Hafizović je do danas publikovao više autorskih djela, članaka i prijevoda knjiga sa arapskog, engleskog i francuskog jezika a iz njegove bibliografije izdvajamo sljedeće naslove: *Ibn ‘Arabijevo učenje o Logosu*, Zagreb 1995., *Teološki traktati – O načelima islamske vjere*, Sarajevo 1996., *Muslimani u dijalogu sa drugima i sa sobom*, Sarajevo 2002., *Ljudsko lice u ogledalu sufijske literature*, Sarajevo 2005.

Od prevedenih djela ovom prilikom pominjemo: sa arapskog, *Ibn ‘Arabi Dragulj poslaničke mudrosti*, s engleskog Edvard Said *Orijentalizam*, s francuskog Henry Corbin *Islam u Iranu*. Akademik Rešid Hafizović redovni je profesor na Fakulteta islamskih nauka u Sarajevu na predmetima Akaid i Uporedne religije.

GRADITI RELEVANTAN OBRAZOVNI SISTEM, STVORITI TRŽIŠTE RADA I STIMULIRATI MLADE

Intervju sa
akademikom Rešidom Hafizovićem

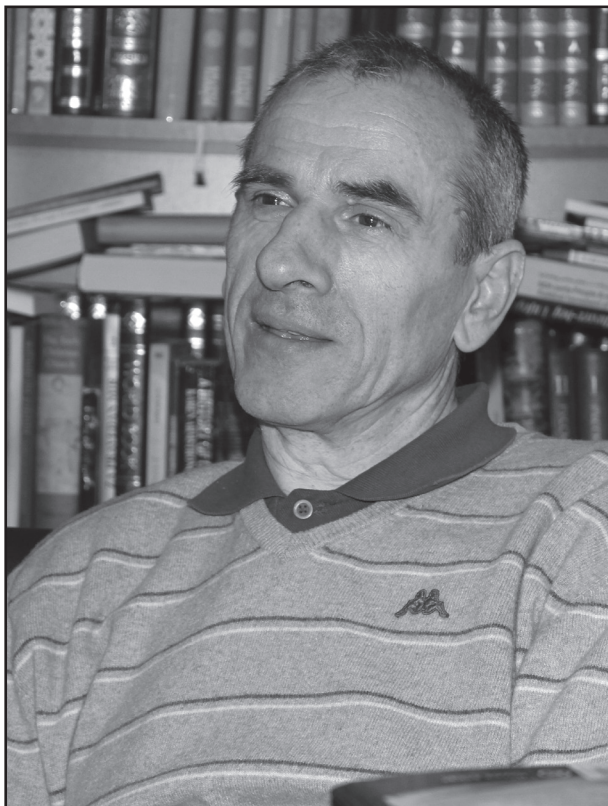
Sažetak

U ovom intervjuu akademik Rešid Hafizović, profesor na Fakultetu islamskih nauka u Sarajevu, odgovara na niz pitanja koja se tiču muslimana u Bosni i Hercegovini. Zauzimajući kritički stav spram sveukupne bošnjačke politike i bošnjačkih institucija, Hafizović se zalaže za „procesе suštinske metamorfoze i katarze“ koji bi zaustavili trend „sustavnog raspamećivanja“ u teškom vremenu ekonomske krize. Pitanje koje se vjernicima nameće kao temeljno jeste kako očuvati tradicionalne vrijednosti objavljene religije nasuprot potrošačke kulture koju nam nude masovni mediji?

Razgovarao:
Samedin KADIĆ

Profesore Hafizoviću, u mjesecu novembru ove godine dodijeljena je menšura novom reisu-l-ulemi mr. Husein ef. Kavazoviću, čime je formalno-pravno nagoviještena uspostava nove administracije u Islamskoj zajednici. Šta su po vašem mišljenju najveći izazovi Islamske zajednice u narednom periodu?

Zaista su brojni izazovi s kojima se sučeljuje Islamska zajednica u BiH sa novim reisu-l-ulemom na čelu, a nadamo se, uskoro, i sa sasvim novom administracijom koja bi trebala biti uspostavljena. Islamska zajednica u BiH se najprije mora dobrano sučeliti sama sa sobom, iznova prepoznati svoju misiju u BiH, u dijaspori, ali i u sklopu najnovijih dešavanja u regiji Balkana. Ona bi, najprije, morala prepoznati svoje izvorno lice koje se, u međuvremenu, sticajem raznih okolnosti gotovo u potpunosti izgubilo. U proteklih dvadesetak godina Islamska zajednica u BiH najmanje je ličila na sebe samu. Smjena starih garnitura vlasti i uspostava novih ljudi na rukovodeća mjesta unutar njenih organa i institucija, naravno, sama po sebi neće riješiti probleme, pa makar nova rukovodeća lica bila i najmjerodavniji autoriteti kojima ona raspolaže, što bi, svakako, bilo poželjno, ali hoće dati dobar predujam za pozitivne promjene u njoj i za njeno preusmjerenje u pravcu kojim ona nezaustavljivo treba da ide. Islamska zajednica treba provesti sustavan proces iznutarnjeg pročišćenja, posebice od

Islamska zajednica u BiH se najprije mora dobrano sučeliti sama sa sobom, iznova prepoznati svoju misiju u BiH, u dijaspori, ali i u sklopu najnovijih dešavanja u regiji Balkana

Islamska zajednica treba provesti sustavan proces iznutarnjeg pročišćenja, posebice od podaničkog mentaliteta i udvojenog morala koji je preplavio svaku njenu instituciju i dobrano promijenio njenu stvarnu duhovnu fizionomiju

podaničkog mentaliteta i udvojenog morala koji je preplavio svaku njenu instituciju i dobrano promijenio njenu stvarnu duhovnu fizionomiju.

Potom, Islamska zajednica treba definirati svoj odnos prema državi i, po mogućnosti, svoju poziciju u društvu definirati na način kako su to uradile islamske zajednice u zemljama okruženja, primjerice u Hrvatskoj. Dakle, Islamska zajednica treba sama odlučiti hoće li i dalje biti Islamska zajednica u BiH ili će biti Islamska zajednica Bosne i Hercegovine. Ona treba zvesti red u svojim institucijama, istodobno razmatrajući mogućnost svođenja njihova broja na razumnu mjeru, jer se u posljednjih dvadesetak godina ona do te mjere razudila i nabujala sa brojnim svojim, i potrebnim i nepotrebnim, službama da je finansijski počela ugrožavati samu sebe.

Islamska zajednica u BiH posebnu pažnju treba obratiti na svoje odgojno-obrazovne institucije u kojima vlada poprilično haotično stanje: neuređenost nastavnih planova i programa, neuređen i često neodgovoran sistem profiliranja i unapređenja obrazovnih kadrova, neujednačenost kriterija u pripremanju udžbenika, izvođenju nastave i proizvodnju mladih akademskih građana religijske provenijencije u različitim akademskim gradusima.

Islamska zajednica u BiH bi trebala ostvarivati tješnje veze sa terenom, sa svojim džematima i pozabaviti se statusnim pitanjima svojih imama. Ona bi trebala prestati vojevati tuđe bitke, provoditi puste želje neukrotivih pojedinaca prenaubujale sujete, i usredsrediti se na kratkoročne i dugoročne vizije vlastitog profiliranja i misijskog djelovanja. Za prvi mandat aktuelnog reisu-l-uleme ovo bi bilo sasvim dovoljno ukoliko bi se, zaista, i provelo u djelo.

Kako ocjenjujete duhovnu situaciju kod današnjih Bošnjaka? Živimo u vremenu teške ekonomske krize, mnogi ljudi ostaju bez posla, mladi nemaju perspektivu, a povijest nas uči kako se ovakve krize često završavaju slomom vrijednosti. Kako očuvati tradicionalne vrijednosti kojima nas uče objavljene religije nasuprot potrošačke kulture koju nam nude masovni mediji?

Bošnjaci sve više tonu u stanje sustavnog raspamećivanja. Samo što su preživjeli agresiju i krvavi genocid, najgori u novijoj povijesti čovječanstva nakon Drugog svjetskog rata, osovljeni tek na polovinu tradicionalnog bosanskog zemljopljiva, umjesto da predahnu i uplove u prevlast blagodatnijeg života, oni su sve ove godine bili nesmiljeno izvrgnuti svekolikim napetostima koje su dolazile iz svijeta politike, sa samog vrha Islamske zajednice i, svakako, iz dijela međunarodne zajednice koji prema njima nije nikada ni imao naročito korektan odnos. Bošnjaci su postali predmetom potkusurivanja svačijih želja, interesa, prohtjeva i iluzija. Politički emisari iz različitih političkih opcija, ne samo onih sa bošnjačkim predznakom, u njima su gledali političku pastvu za koju su marili samo od izbora do izbora, ostajući redovito nedosljedni hrpi obećanja koje su im davali dok im je trebala njihova potpora. Bivši vrh Islamske zajednice, za sve to vrijeme, više je nastojao rješavati razna bjelosvjetska pitanja koja se Bošnjaka, uostalom, najmanje i tiču, a često je, ruku na srce, i koketirao sa različitim političkim partijama i njihovim političkim ikonama u zemlji, politički zbunjujući Bošnjake, manipulirajući njihovom političkom sviješću i sprečavajući ih tako da dosegnu stanje svog političkog punoljetstva. Taj isti vrh je posvađao Islamsku zajednicu sa medijima umjesto da je koristio raspoloživu pamet unutar svojih kadrova i medijski prostor koristio za općebošnjačko dobro i za dobro islamskih vrijednosti u Bosni i na Balkanu. U tom poigravanju bez granica sa raspamećenim Bošnjacima, kako rekoh, i dio međunarodne zajednice je imao svoja pravila igre i svoje interese koji su, manje-više, smjerali k tome da prije ili kasnije Bošnjake učini apolitičnim, da ih svede na razinu autohtone vjerske skupine, da ih razbije u njihovu nacionalnom i kulturnom identitetu i, u konačnici, diskvalificira ih u budućnosti kao relevantan politički činilac. Usljed svoje nesposobnosti ili zbog svoje nesvladive, pomalo i bolesne sujete, bošnjački političari i bivši vrh Islamske zajednice često su, nesvjesno, i sami puhali u jedra 'diplomatskoj korablji' tog dijela međunarodne zajednice u BiH i olakšavali mu posao u njegovoj ulozi unutar tog beskrajnog poigravanja sa Bošnjacima i čestitim

Bošnjaci su postali predmetom potkusurivanja svačijih želja, interesa, prohtjeva i iluzija. Politički emisari iz različitih političkih opcija, ne samo onih sa bošnjačkim predznakom, u njima su gledali političku pastvu za koju su marili samo od izbora do izbora, ostajući redovito nedosljedni hrpi obećanja koje su im davali dok im je trebala njihova potpora. Bivši vrh Islamske zajednice, za sve to vrijeme, više je nastojao rješavati razna bjelosvjetska pitanja koja se Bošnjaka, uostalom, najmanje i tiču, a često je, ruku na srce, i koketirao sa različitim političkim partijama i njihovim političkim ikonama u zemlji, politički zbunjujući Bošnjake, manipulirajući njihovom političkom sviješću i sprečavajući ih tako da dosegnu stanje svog političkog punoljetstva

bosanskim rodoljubima. Stoga danas imamo tako prežalosnu situaciju u kojoj svako malo možete vidjeti kako neki nazovi bošnjački političari sklapaju pakt sa političkim opcijama u ovoj zemlji koje se otvoreno protive našoj zajedničkoj domovini; ili kako pojedinci iz bivšeg vrha Islamske zajednice privatiziraju i čereće bošnjački nacionalni i kulturni identitet osnivanjem raznih akademija, tzv. svjetskog kongresa Bošnjaka i slično, topeći tako njegovu nacionalnu i kulturnu supstancu i odvajajući Bošnjake od njihovih državnih, kulturnih, obrazovnih i znanstvenih institucija, a iza svega ne stoje bilo kakvi općebošnjački interesi i vrijednosti, već stoji šaćica ljudi sasvim upitna ljudskog, moralnog, znanstvenog i kulturnog integriteta; ili kako naši znanstveni autoriteti, primjerice, u povijesnoj znanosti pišu 'povijesne' romane, spuštajući se tako u svijet literature i književne fikcije, dok njihove kolege iz susjedstva, revnujući dostojanstvu načela ozbiljne i nepotkupljive povijesne znanosti kao takve, otmaju svima nama bosansko srednjovjekovlje, prisvajaju ga i temeljito ga kristijaniziraju; kako bosanski politički kadrovi na različitim političkim pozicijama sve vrijeme rasprodaju ekonomske resurse svih ovdašnjih naroda, pa i Bošnjaka, podupirući tuđe ekonomije, svodeći ovdašnju populaciju na prosjački štap i u nasljeđe joj ostavljajući najprljavije

i najpogubnije proizvodne tehnologije usljed kojih ljudi svakodnevno umiru kao muhe.

Eto, u takvoj duhovnoj i gospodarskoj klimi Bošnjaci i svi čestiti bosanski rodoljubi pokušavaju preživjeti i zadržati tlo pod nogama, a s njim barem i blijedo sjećanje na skalu tradicionalnih vrijednosti kojih je svaki dan sve manje, uz vjeru i nadu da će mladost ove zemlje raspolagati punovažnijim odgojno-obrazovnim standardima i mjerodavnijim autoritetima u svim krunskim poljima ovdašnjeg društveno-političkog, privrednog, kulturnog i duhovnog života. I hoće, ako Bog da, samo pod uvjetom da temeljne institucije bosansko-hercegovačkog društva, uključujući i Islamsku zajednicu kao njegov integralni dio i kao duhovnu osovinu Bošnjaka, prije toga prođu proces sustavne metamorfoze i katarze.

Pomenuli smo mlade. Ogroman broj mladih ljudi uopće ne participira u društvenom životu i živi na principu biološke gomile koja nema drugog izbora. Kako motivirati mlade ljude da budu više društveno angažirani i preuzmu na sebe odgovornost?

Mladi ljudi se moraju, najprije, pobrinuti za svoje kvalitetno obrazovanje. Moraju neodložno zahtijevati da državni organi zaduženi za nauku, kulturu i obrazovanje čim prije donesu kvalitetan krovni zakon koji će regulirati stanje stvari u visokoškolskom obrazovanju ove zemlje. Oni moraju promptno zahtijevati da rečeni organi ili provedu tzv. bolonjski proces u punom opsegu, onako kako je on primijenjen u najbolje uređenim zemljama Zapadne Europe, ili neka odustanu od tog procesa i vrate tzv. 'stari' način studiranja koji je, u usporedbi sa sadašnjim stanjem stvari u obrazovanju, bio mnogo bolji. No, u tim svojim zahtjevima mladi ljudi, budući akademski građani ove zemlje, moraju biti dosljedni sami sebi: sa podjednakim žarom s kojim će zahtijevati naprijed rečeno, jednako tako će prisiliti sebe da se vrate živoj knjizi, najraskošnijoj literaturi u povijesti mišljenja, kako bi, najzad, izašli iz prevlasti 'digitalne demencije', to jest kako bi prestali misliti kako je cijeli svijet usidren na displeju mobitela ili računara, ili da su najbolja štiva ponuđena na internet-mreži. Svjestan sam činjenice da su sadašnji mladi naraštaji ugledali ovaj svijet u ozračju izazovnih dostignuća moderne tehnologije, ali im neko mora reći da navika sustavnog čitanja knjiga koje počivaju u bibliotekama ove zemlje jedino može osigurati najbolji znanstveni i kulturni sediment kojim oni moraju raspolagati eda bi na tržištu rada bili konkurentni i da bi od najodgovornijih u ovome društvu mogli zahtijevati ono najviše što im pripada. Ukoliko to i

Pitanje upošljavanja i profiliranja mladog kadra u našim odgojno-obrazovnim institucijama pitanje je za sebe. Iz osobnog iskustva znam da, skupa sa svojim kolegama na Fakultetu islamskih nauka u Sarajevu, često nisam mogao zadržati, kao zanovljeni mladi kadar, nekoliko izuzetnih svršenika Fakulteta, uz obrazloženje nadležnih da ne postoje finansije za tu svrhu, ali smo istodobno svi bili svjedoci upošljavanja u institucije Islamske zajednice članova najbliže rodbine ljudi sa samog bivšeg vrha Islamske zajednice u BiH. Možete onda zamisliti šta se događa u kantonalnim, entitetskim i državnim institucijama ove zemlje, gdje je rečeni obrazac zapošljavanja svojih najbližih u mnogo široj primjeni

dalje ne budu dobili, tad s pravom mogu provoditi svaki vid građanske neposlušnosti, jer su oni, tako sustavno obrazovani, jedina, ali i najbolja nada koja može izazvati novo znastveno, kulturno, političko i ino gibanje i dizajniranje javnog prostora ove zemlje.

S jedne strane imamo hiperprodukciju koja devalvira kvalitet, a s druge opći pad potražnje radne snage. Da li je u Bosni i Hercegovini ugrožen sam obrazovni sistem? Jer, ukoliko najbolji studenti nemaju mogućnost zaposlenja, postavlja se pitanje svrhe akademskih institucija.

Obrazovni sistem ove zemlje je ugrožen već samom činjenicom da u njoj ne postoji državno ministarstvo kulture i obrazovanja, odnosno ne postoji državni zakon koji bi na razini države uredio obrazovni sistem ove zemlje i ujednačio standarde u svim obrazovnim institucijama na cijelom njenom teritoriju; da u raspolučenom zemljovidu ove države imamo dva posve odvojena obrazovna i kulturna sustava; da imamo dvije škole pod jednim krovom, što će reći da na dijelu većeg BiH entiteta imamo, istina na ograničenom prostoru, i treći zaseban sistem obrazovanja, barem u sferi tzv. nacionalne grupe predmeta, koji se tako grčevito opire svome ukidanju da, naprosto, provodi neku vrstu kulturnog aparteida. Pridoda li se tome činjenica da univerziteti,

Potrebno je stalno podizati svijest kod Bošnjaka da ne dopuste promjenu katastarske slike u manjem entitetu, a naročito ih senzibilizirati u tom smislu da se u predstojećem popisu stanovništva izjasne i popišu po svom nacionalnom identitetu – Bošnjak, a ne po geografskom – Bosanac, budući da ovaj potonji kao zemljovidni i državni identitet ne postoji kao ustavna kategorija, barem ne za sada

fakulteti, akademije i druge vrste obrazovnih zavoda u ovoj zemlji nekontrolirano niču kao pečurke poslije kiše, i da niko ne zna šta se na tim obrazovnim zavodima radi i kakvi kadrovi se proizvode, sama za sebe govori koliki kaos vlada u obrazovnom sistemu ove zemlje, pa ma šta to značilo u ovom trenutku. Pitanje upošljavanja i profiliranja mladog kadra u našim odgojno-obrazovnim institucijama pitanje je za sebe. Iz osobnog iskustva znam da, skupa sa svojim kolegama na Fakultetu islamskih nauka u Sarajevu, često nisam mogao zadržati, kao zanovljeni mladi kadar, nekoliko izuzetnih svršenika Fakulteta, uz obrazloženje nadležnih da ne postoje finansije za tu svrhu, ali smo istodobno svi bili svjedoci upošljavanja u institucije Islamske zajednice članova najbliže rodbine ljudi sa samog bivšeg vrha Islamske zajednice u BiH. Možete onda zamisliti šta se događa u kantonalnim, entitetskim i državnim institucijama ove zemlje, gdje je rečeni obrazac zapošljavanja svojih najbližih u mnogo široj primjeni.

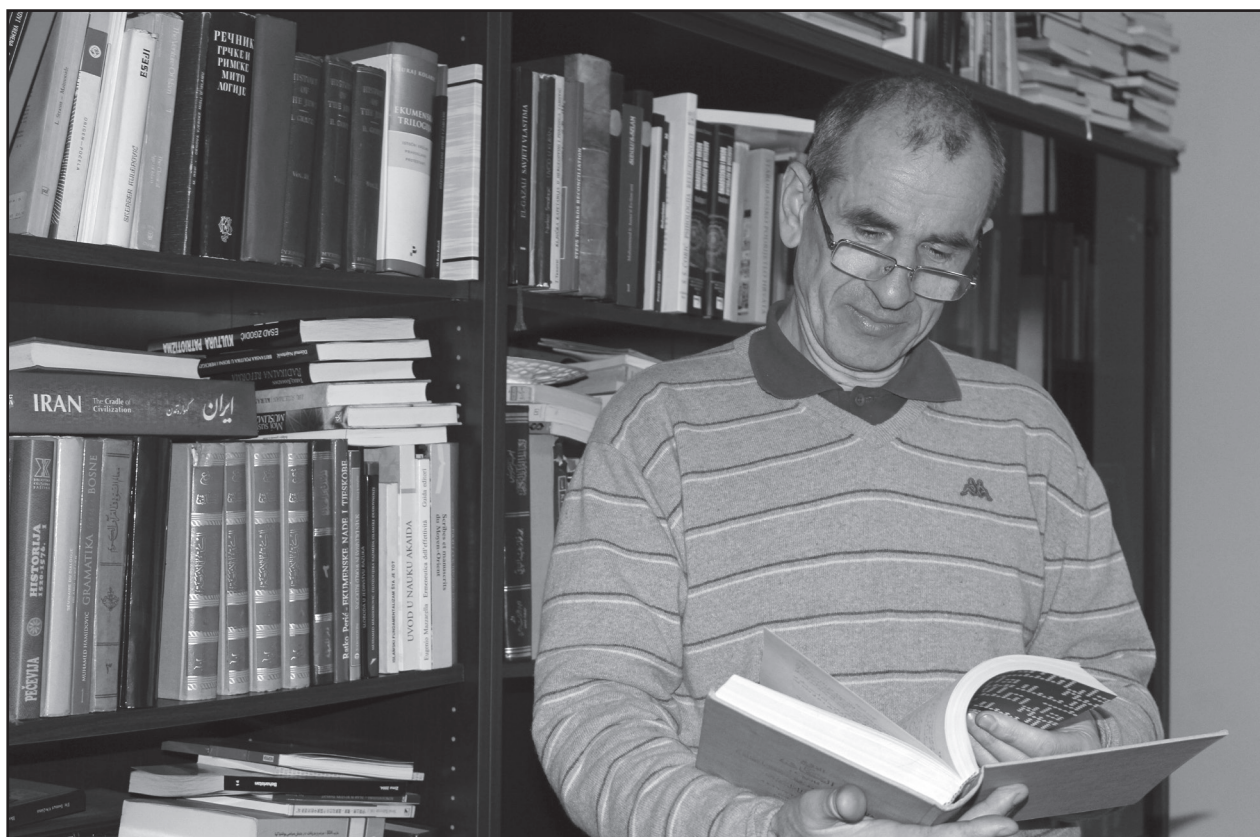
Stoga, dok obrazovni sistem ove zemlje ne bude kvalitetnije uspostavljen, po obrascu po kojem je on uspostavljen u uređenijim zemljama u bližem i daljem okruženju, bez obzira na neprirodan način ustavno-pravne i upravne organizacije ove zemlje, javni prostor ove zemlje će biti premrežen obrazovnim i kulturnim institucijama sa snažnim uskonacionalnim predznakom, i svaka od njih će i ubuduće proizvoditi svoje političare, svoje javne kulturne poslanike, svoje diplomate, svoj nastavni kadar i tome slično. To neće uzrokovati samo svekolike paralelne sisteme u javnom prostoru ove zemlje, nego će istodobno usitnjavati i ovako malo tržište potražnje radne snage koje, čak i da se sada preklapa sa cjelovitim zemljovidom ove države, opet bi bilo premaleno i pretjesno za ovakvu nekontroliranu hiperprodukciju kadrova kakvu imamo na djelu. Ko, onda, u takvom haosu uopće može vršiti selekciju

i odabirati najbolje kadrove koji se nude na tržištu rada ove zemlje i kome oni, uopće, trebaju?

Kako ocjenjujete trenutnu političku situaciju u Bosni i Hercegovini i u tom kontekstu kako vidite djelovanje bošnjačkih političkih partija? Kada biste pravili listu najvažnijih nacionalnih pitanja za Bošnjake, kojim pitanjima biste dali prednost?

Politička situacija u Bosni i Hercegovini je dosegla stupanj koji postaje fatalan za državu, za sve njene rodoljube, za Bošnjake kao njen najbrojniji narod posebno. Na posljednjim općim izborima iz 2010. samo su se Bošnjaci dali uhvatiti na udicu političkog plurarizma i razbiti svoje biračko tijelo na male skupine od kojih niti jedna nije bila dostatna da u novom sastavu vladajućih struktura dadne prevlađujući ton, barem u većem BiH entitetu, i onu političku aromu koja bi bila kompatibilna sa bošnjačkim duhovnim, nacionalnim, religijskim, kulturnim i civilizacijskim vrednotama. Znatno broj bošnjačkih glasova se vezao uz tzv. crveno-crnu ili ljevičarsko-desničarsku političku opciju, vjerujući kako su dali šansu političkim opcijama koje će donijeti kvalitativno drukčije i pozitivnije promjene. Zasluge za ovakvo opredjeljenje znatnog broja Bošnjaka na posljednjim općim izborima pripadaju i samom bivšem vrhu Islamske zajednice u BiH koji se otvoreno stavio na stranu političkih ikona crveno-crne koalicije u Federaciji BiH, a protiv probosanskih političkih partija SDA i SBiH. Tako sada na ovdašnjoj političkoj sceni imamo nečastan savez dviju političkih i definitivno kvazi-bošnjačkih stranaka, s jedne strane, i, s druge strane, onih političkih snaga s obje strane entitetske linije čije političke vrhuške doslovce baštine destruktivne ideje negdašnjih dželata i političkih ubica države Bosne, od kojih su neki u Hagu, a neki pod crnom zemljom. Ovaj nečasni politički savez partija tzv. nove 'parlamentarne većine' otvoreno i doslovce djeluje na razaranju države Bosne i na svekolikom reduciranju njenog najbrojnijeg naroda – Bošnjaka, dok su političke partije Bošnjaka za sada gurnute na marginu.

Stoga mislim da bi relevantne političke snage Bošnjaka u svom budućem djelovanju najprije trebale povesti borbu, svim raspoloživim demokratskim sredstvima, za zaustavljanje daljeg rastakanja države Bosne i Hercegovine. Potom, svojim povratkom na političku scenu kao relevantan politički faktor i garant opstanku ove zemlje, uz pomoć svih probosanskih političkih snaga provesti suštinske ustavne reforme koje će pomoći ovoj zemlji da stane na noge i što prije postane članica NATO-a i EU-

a. Nadalje, potrebno je stalno podizati svijest kod Bošnjaka da ne dopuste promjenu katastarske slike u manjem entitetu, a naročito ih senzibilizirati u tom smislu da se u predstojećem popisu stanovništva izjasne i popišu po svom nacionalnom identitetu – Bošnjak, a ne po geografskom – Bosanac, budući da ovaj potonji kao zemljovidni i državni identitet ne postoji kao ustavna kategorija, barem ne za sada. Zatim, povratak bošnjačke populacije u što većem broju na prostore manjeg BiH entiteta uz svaku vrstu logističke podrške, kako bi taj povratak bio samoodrživ, jer samo sa što većim brojem Bošnjaka na tom dijelu Bosne sutra će biti i više ruku u upravnim i izvršnim tijelima tog entiteta koje će jednog dana donositi odluke u korist ove zemlje i svih njenih rodoljuba, i tako dokinuti ovaj geopolitički, etnički i kulturni apartheid koji danas imamo na tom dijelu države Bosne. Izrada domaćinske strategije za privredno korištenje prirodnih resursa ove zemlje, koji nisu mali, snaženje ekonomske baze i izgradnja jedinstvenog ekonomskog prostora koji će podizati domaću, a ne ekonomije susjednih zemalja, također je prioritet kojem treba posvetiti dostatnu pažnju. Jednako tako bi bilo važno istodobno graditi relevantan obrazovni sistem, stvoriti tržište rada i stimulirati mlade ljude da natalitet u ovoj zemlji uprave uzlaznom linijom i omogućće, uz Božiju pomoć, kontinuirano rađanje mladih rodoljuba u državi Bosni i Hercegovini.

Šta mislite o inicijativi „1. mart“?

To je veoma dobra i za ovu zemlju veoma poželjna inicijativa. Ustraje li u svome radu uz stalno snaženje rodoljubive svijesti među građanima ove zemlje, ona bi mogla postati kohezioni faktor svih probosanskih snaga koje bi donijele jednakopravnost svih naroda i građana na svakom pedlju ove zemlje. Tako bi u svom krajnjem učinku ova građanska inicijativa istrgnula ovu divnu zemlju iz prevlasti nacionalističkih i etnocentričnih političkih faktora koji na njenom rastakanju sada i ovdje grade svoj depresivni zemljovid obilježen njihovim nacionalističkim i etnocentričnim političkim stjevovima.

Pojam „islamofobija“ je višestruko interpretiran i zloupotrebljavan u javnom diskursu. Neosporno je da određenim centrima moći iz različitih razloga odgovara širenje antiislamske histerije. Sve je učestalije vrijeđanje i karikiranje poslanika Muhammeda (a.s.). Šta je primarni čin ovih medijskih ataka i kako adekvatno odgovoriti na njih?

Posve se slažem s konstatacijom da se ovaj pojam višestruko interpretirao i zloupotrebljavao, a i danas se tako interpretira i ta interpretacija onda neizbježno uzrokuje i zloupotrebe ovoga pojma, ne

samo od strane onih koji iz različitih pobuda svjesno potiču i propagiraju strah od islama, nego koji put nesvjesno i od strane samih muslimana, posebice od strane muslimanskih političkih i religijskih lidera. Mi smo u Bosni sve donedavno bili svjedoci zloupotrebe ili, pak, krivog interpretiranja ovog pojma od strane bivšeg vrha Islamske zajednice, kada se posve umjesna javna kritika njenog prvog čovjeka proglašavala islamofobijom, s jedne strane, dok se svakidašnji ispadi i anahrono ponašanje ovdašnjih predstavnika tzv. 'puritanskog islama' nije smatralo izazivanjem islamofobije na Balkanu i u Europi, niti uzrokom velikih neprilika ovdašnjim tradicionalnim muslimanima, pa prigodice i institucijama vlasti ove zemlje.

Nema nikakve sumnje da danas postoji dosta islamofobije u Europi i u svijetu. Kontinuirano objavljivanje karikatura o poslaniku Muhammedu (a.s.) u europskom kulturnom prostoru i sve češće snimanje filmova sa antiislamskim motivima, a sve pod krinkom tzv. slobode govora, samo su detalji jedne općekulturne europske predstave čija temeljna ideja je islamofobija. Neke europske zemlje su, naprosto, neizlječivo islamofobične, kao što je Danska, Nizozemska i Francuska. Pritajeni oblici islamofobije prisutni su i u najvišim tijelima Europske unije koja na primjeru Turske, pa i Bosne, jasno naznačuje svoj latentni strah od islama i muslimana, zaboravljajući da u samome srcu europskog kulturnog identiteta važno mjesto zauzimaju kulturne i civilizacijske vrijednosti španskih muslimana koji su ih ustrajno podizali na europskom tlu skoro cijeli jedan milenij. Da i ne pominjemo muslimane Sicilije i Balkana. To je, naprosto, jedna paradoksalna situacija. Stoga, ukoliko neki centri moći u Europi danas islamofobijom i antimuslimanskom histerijom žele europski kontinent učiniti isključivo kršćanskim, tad će morati sa europskog tla ukloniti desetine milijuna muslimana, ali i nekoliko milijuna jevreja. Kako to zaista misle izvesti?

S druge strane, i muslimani doprinose snaženju islamofobije i antiislamske histerije u Europi, ali i u svijetu. Sami su dopustili da ih njihove podmitljive i nesposobne političke i religijske elite dovedu u stanje nepismenosti i kulturne zaostalosti. Krijes svjetske kulture i civilizacijskog napretka koji ih je nekoć doveo na sami krov svijeta, prepustili su drugima, ostali tavoriti u prevlasti dosegnutih spoznaja davno umrlih ljudi, bez vlastitog *aggiornamenta* – *ijtihāda* kojeg su morali kontinuirano provoditi nad nepotrošivim Tekstom primarnih vrela islamske vjere, tako da su danas postali taoci nadobudnih puritanaca i militantnih bradatih junosa koji svakodnevno liju muslimansku krv u brojnim musli-

Kontinuirano objavljivanje karikatura o poslaniku Muhammedu (a.s.) u europskom kulturnom prostoru i sve češće snimanje filmova sa antiislamskim motivima, a sve pod krinkom tzv. slobode govora, samo su detalji jedne općekulturne europske predstave čija temeljna ideja je islamofobija. Neke europske zemlje su, naprosto, neizlječivo islamofobične, kao što je Danska, Nizozemska i Francuska. Pritajeni oblici islamofobije prisutni su i u najvišim tijelima Europske unije koja na primjeru Turske, pa i Bosne, jasno naznačuje svoj latentni strah od islama i muslimana, zaboravljajući da u samome srcu europskog kulturnog identiteta važno mjesto zauzimaju kulturne i civilizacijske vrijednosti španskih muslimana koji su ih ustrajno podizali na europskom tlu skoro cijeli jedan milenij. Da i ne pominjemo muslimane Sicilije i Balkana. To je, naprosto, jedna paradoksalna situacija. Stoga, ukoliko neki centri moći u Europi danas islamofobijom i antimuslimanskom histerijom žele europski kontinent učiniti isključivo kršćanskim, tad će morati sa europskog tla ukloniti desetine milijuna muslimana, ali i nekoliko milijuna jevreja. Kako to zaista misle izvesti?

manskim zemljama i predstavljaju 'trojanskog konja', u srcu muslimanskog svijeta, kao i tajno oružje nekih političkih centara moći izvan muslimanskog svijeta, koji nikako nisu dobronamjerni prema islamu niti prema muslimanima. Ima li veće uvrede za islam od činjenice da su muslimani gotovo najnepismeniji unutar svjetskog populusa, unatoč neporecivoj istini da se islam oglasio prvom božanskom zapovijedi: „Uči, čitaj u ime svoga Gospodara. . .“?!

Ima li veće uvrede za Poslanika islama (a.s.) od činjenice da svijet njegove *Umme* danas grca i da vi se u vlastitoj krvi koju dobrano prolijevaju neki njegovi 'pregrijani sljedbenici', zna se koji, a sve pod

izgovorom kako ga oni na najbolji način oponašaju, unatoč činjenici da je on, kao nenadmašni učitelj svijeta, kao punina mudrosti i poseban znak milosti Božije donio poruku svijetu koja glasi: „Poslan sam da do savršenstva izvedem čud svakog stvorenja?!“ Nema veće uvrede za islam kao vjeru prosvjetiteljstva i za Poslanika islama (a.s.) kao puninu mudrosti i milosti Božije od tako visokog stupnja nepismenosti muslimana, a neće je ni biti sve dok nepismenost bude pridržana kao redovita odlika muslimana, i sve dok u svijetu islama današnje nesposobne religijske i političke elite budu oličenje sve muslimanske ‘vrline i mudrosti’. Stoga, kada dah istinskog ‘proljeća’ zastruji muslimanskim svijetom i kada muslimani, kao petina ukupnog svjetskog populusa, na svjetskoj tržnici ideja i dostignuća budu bili uočljivi i nezaobilazni, znat ćemo da su se među muslimanima desile temeljite promjene i da su oni, najzad, svijetu pokazali najraskošnije lice svoje komunitarne osobnosti, lice koje će izazivati divljenje, a ne strah kod bilo koga.

Tema ovoga broja „Muallima“ jeste bosanski takvim. Stiće se dojam da se i kroz jedno najjednostavnije praktičko pitanje, kao što je kalendar, prelamaju politički i ideološki interesi? Kako riješiti problem vaktije i različitih datuma u islamskom svijetu?

U svijetu koji živi u prevlasti osjećanja vremena *alafranga* već od Hegelovih vremena cirkulira krilatice o tzv. ‘orijentalnom osjećanju vremena’, što među ostalim stvarima sugerira i usnulu individualnu ili komunitarnu egzistenciju koja ne haje za bilo kakvo vrijeme i za bilo koji vremenski ritam. Kada je u pitanju interpretativna tradicija i osjećanje vremena u muslimanskom svijetu danas, tad bismo mogli kazati da se taj svijet, osim časnih iznimki, odavna povukao u vlastiti ‘orijentalni mir i san’. Tim paradoksalnije izgleda cijela ta situacija sa muslimanskim svijetom ako imamo u vidu činjenicu da je islam, kao nijedna druga religijska tradicija, muslimanima tako isperiodizirao ideju vremena da je ona, naprosto, preplavila cijeli pojedinačni i komunitarni život od trenutka čovjekova dolaska na ovaj svijet pa sve do časa njegovog fizičkog umiranja. O najblistavijim razdobljima muslimanske misleće tradicije da i ne govorimo, gdje je ideja vremena u poljima islamske filozofije i sufizma dovedena do perfekcije i razvila nevjerovatno raskošnu skalu pojmova koji o tome svjedoče. Bilo da rečenu periodizaciju ideje vremena motrimo u samo jednom danu kroz instituciju pet dnevni molitvi koje su locirane u pet najosjetljivijih trenutaka dana i noći, ili na godišnjem nivou

Nema veće uvrede za islam kao vjeru prosvjetiteljstva i za Poslanika islama (a.s.) kao puninu mudrosti i milosti Božije od tako visokog stupnja nepismenosti muslimana, a neće je ni biti sve dok nepismenost bude pridržana kao redovita odlika muslimana, i sve dok u svijetu islama današnje nesposobne religijske i političke elite budu oličenje sve muslimanske ‘vrline i mudrosti’

kroz instituciju svetokalendarskih datuma i sličnih događaja, vidjet ćemo da je ona sustavno razložena u muslimanskoj zajednici do posljednjeg detalja, ali muslimani danas, svejedno, ne haju za tim. To stanje stvari se nekako u posljednjih dvadesetak godina preslikalo i u život ovdašnjih muslimana - Bošnjaka. Nakon što su u vrijeme agresivnog socijalizma i komunizma Bošnjaci pokazali da bez greške umiju čitati svoj sveti kalendar i precizno određivati ‘ramazansko vrijeme’, na primjer, ili vrijeme dnevni molitvi i vrijeme svih ostalih blagdanih događaja, danas se većma ispostavlja da Bošnjaci više ‘ne umiju’ čitati vlastito svetokalendarsko vrijeme. U tome im čak ne pomažu ni najmodernija dostignuća današnje tehnologije koja takvo šta omogućuju svakome samo ne, čini se, muslimanima.

No nije, naravno, stvar u tome da muslimani, pa tako ni ovdašnji Bošnjaci ne umiju čitati sveto i svjetovno vrijeme. Umiju, ali njihov dojučerašnji religijski vrh ne umije, neće ili svjesno potcjenjuje domaću pamet, potičući neku vrstu duhovnog samokoloniziranja Bošnjaka tako što ih stalno tjera da se oslanjaju na pamet nekih drugih muslimanskih naroda. Vjerujem da će se Bošnjaci prisjetiti kako je samo prije tri-četiri mjeseca bivši prvi čovjek Rijasete Islamske zajednice u Bosni gotovo patetično pisao depešu Vrhovnom muftiji Saudijske Arabije, moleći ga da se potruži izvidjeti kada će se na tamošnjem nebu pojaviti mlađak, zaboravivši pritom jednu važnu, svakako žalosnu činjenicu, koja gotovo postaje pravilo kada su tamošnji vrhovni religijski autoriteti u pitanju: tamošnji Vrhovni muftija je, naime, čovjek koji je od rođenja slijep ili je gotovo sasvim reducirana vida i nije u mogućnosti udovoljiti njegovoj molbi. A Turci, opet, kao velika muslimanska nacija koja se bori za regionalni prestiž u muslimanskom svijetu, čak i kada je duhovni život muslimana u pitanju, nisu htjeli pisati depeše nikome, već su se oslonili na vlastitu pamet i na najmodernija tehnološka dostignuća. Željeli su

sami upražnjavati čitanje vlastitog svetog kalendara. Stoga, ako su se naše ovdašnje religijske vlasti i autoriteti htjeli pod svaku cijenu ugledati na nekoga u muslimanskom svijetu, onda su se trebali ugledati na Turke, a ne na Saudijsku Arabiju, jer prema šerijatskim propisima, koliko znam, muslimani dijaspore, poglavito oni koji su bliži sjevernom polu nego li granicama

muslimanskoga svijeta, ravnaju se prema vremenskim pokazateljima najbliže muslimanske zemlje. I u tom slučaju je to opet Turska, a ne Saudijska Arabija. Osim ako po srijedi nije pojedinačni interes, što nije isključeno, ali nije ni dobro ni opravdano, pa makar taj pojedinačni interes dolazio od osobe sa samog ovdašnjeg religijskog vrha. Naprotiv.

Summary

BUILDING AN ADEQUATE EDUCATION SYSTEM, CREATING A WORK MARKET AND STIMULATING THE YOUTH
AN INTERVIEW WITH PROFESSOR REŠID HAFIZOVIĆ

Samedin Kadić

In this interview Dr. Rešid Hafizović, professor at the Faculty of Islamic studies in Sarajevo, answers a series of questions concerning the Muslims in Bosnia and Herzegovina. Criticizing overall politics of Bosniaks and their institutions, Dr. Hafizović stresses the need for initiating the "process of a total metamorphoses and catharses" that would bring to an end the trend of "systematic de-intellectualisation" in the midst of ongoing economic crisis. How to preserve traditional values of a revealed faith against the consumers' society culture presented in mass media is the most fundamental issue facing the believers today.

الموجز

بناء نظام تعليمي موثوق. وإيجاد سوق للعمل وتحفيز الشباب
حوار مع الأكاديمي رشيد حافظوفيتش

سامدين قاضييتش

إن الأكاديمي رشيد حافظوفيتش. الأستاذ في كلية الدراسات الإسلامية في سراييفو. يجيب في هذا الحوار عن مجموعة من الأسئلة المتعلقة بالمسلمين في البوسنة والهرسك. ويتخذ حافظوفيتش موقفاً ناقداً من مجمل السياسة البوشناقية والمؤسسات البوشناقية، ويدعو إلى القيام "بتحول وتنقيح جوهري" يؤدي إلى إيقاف نزعة "التدمير المنهجي للعقل" في زمن الأزمة الاقتصادية الصعب. والسؤال الأساسي الذي يطرح نفسه على المؤمنين هو كيف السبيل للمحافظة على قيم الدين التقليدية، في مواجهة الثقافة الاستهلاكية التي تقدمها لنا وسائل الإعلام؟